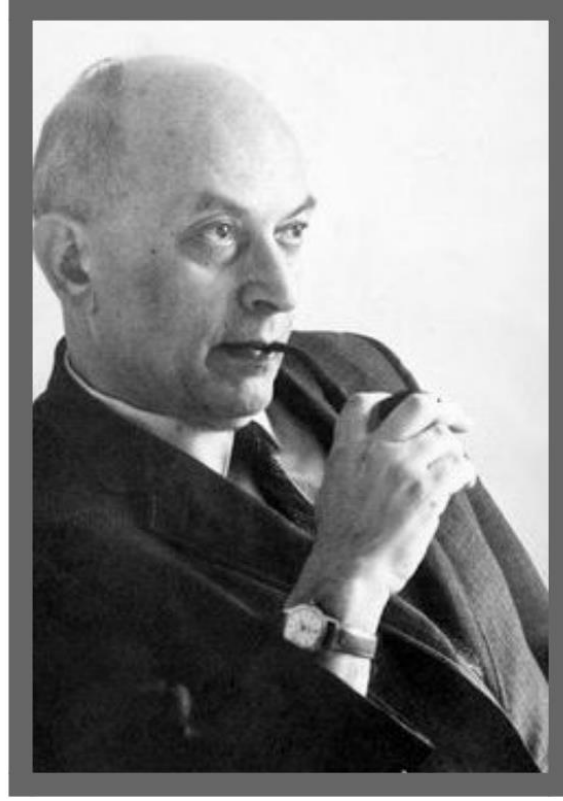

MUZAFFER ŞERİF

Yazan: Hasan Remzi Eker

16.10.2018

Görüş ve önerileriniz için: bilgi@psiart.org

Muzaffer Şerif: “Ben Dünya Vatandaşıyım.”

Çoğumuzun Şerif olarak aşına olduğu, çoğunlukla sosyal psikoloji kitaplarının içerisinde metin içi kaynaklarda gördüğümüzde Türk olduğunu bilmediğimiz bir kişi Muzaffer Şerif. Şerif soy ismini dönemin kendisine biraz zoraki kazandırdığını söylemek gerekir. Türk olduğunu bilmek veya bilmemek önemli midir? diye düşünmek gerekebilir. Kendisine vefa göstermek, belirli zamanlarda kendisini yâd etmek ve bence en önemlisi biz psikoloji öğrencilerine özgüven olması için bilmek gereklidir. Ana akım psikoloji içerisinde kazandırdıkları ülkemizin yaşadığı özellikle sosyal ve politik meselelerden tamamen bağımsız değil bilakis bağımlıdır. Şerif'in literatürde var olan çalışmaları aslında ülkemizde bulunduğu dönemden faydalanarak olmuştur. Ülkemizde bulunduğu dönem denince vakti gelmiş oluyor ki açıklayalım kendisi yüksek lisansını ve doktorasını yurt dışında yapmış sonrasında Ankara Üniversitesi'nde bulunmuş ve onunda sonrasında vefatına değin yaşayacağı Amerika'ya yerleşmiştir. Bu yazıda girişten de anlaşılacağı gibi kendisinin hayatı, alana kattığı çalışmalar ve mahiyeti, kendisi hakkında yapılan değerlendirmeler ve sonuç bölümü bulunacaktır.

Psikoloji tarihi içerisinde Wundt'un Halk Psikolojisi ile Le Bon'un Kalabalık Psikolojisi sosyal psikolojinin başlangıç eserleri olarak değerlendirilebilir. Özellikle işlevsel ve yapısal akımın güdümünde ilerleyen psikoloji tarihi içerisinde sosyal psikolojiye dair eserler ve görüşler sunulmuş olsa dahi böyle bir alanın kabulünü gerekli kılacak deneysel ortam hazır değildi. Muzaffer Şerif'in en önemli diyebileceğimiz katkısı da bu yöndedir. O sosyal psikolojiye güç kazandırmıştır. Bu güce deneysel güç diyebiliriz. Bu güç, sosyal olguların nedenleri ve sonuçlarını gündelik hayat koşullarını barındıran deneysel çalışmalarla bilimsel zeminde tetkik etme ve sonucunu kabul ettirmedir.

Şerif'in sosyal psikolojiyi ele alışına bakacak olduğumuzda ise alanın başlangıcına doğru bir geriye bakış yapmak gereklidir. Yazıda bahse konu olduğu gibi Wundt ve Le Bon'un kitapları ile sosyal psikolojiye giriş yapılır fakat esas olarak sosyal psikoloji alanının başlangıç kitapları 1908'de Amerika'da yayınlanmıştır. Kitapların yazarları Ross ve Mc Dougall'dir. Mc Dougall psikolojik sosyal psikoloji bakış açısıyla eserini yazarken Ross sosyolojik bakış açısı ile kitabını yazmıştır(Kağıtçıbaşı, 2015). Şerif de sosyolojik sosyal psikoloji bakış açısını daha çok önemser. "İnsanlar bir bütünün sosyal parçalarıdır" ve "Psikolojik olan sosyal olanın parçasıdır" der. Sosyal davranışta grup normlarına dair çalışmasında sosyoloji ve sosyal antropolojinin etkileri görülmüştür(Harvey,1989).

Araştırmacılar çoğunlukla yaşantılarından gelen sorunlara dair çalışmalarda bulunur veyahut çalışmalarında kişisel öykülerinden izler barınır der Kağıtçıbaşı(2007) Şerif için yazdığı "Şerif'i Tekrar Keşfetmek: Bir Kişisel Değerlendirme" yazısında. Şerif için en azından bu çoğunlukla böyledir. Kendisinin Türkçe yazılmış tek kitabı olan Irk Psikolojisi'nde ari ırk denilen kutuplaştırıcı ve radikalleştirici düşünceye itiraz niteliğinde bir çalışma yapmıştır. Bu çalışması bahsettiğimiz gibi yaşantısından izleri taşır. Sonrasındaki Hırsızlar Mağarası ve Otokinetik deneyi de bunlara örnek olarak verilebiliriz.

Alanımıza kattığı çalışmalarına Otokinetik deney(an experimental approach to the study of attitudes) ile başlayabiliriz. Bu deneye bakacak olduğumuzda insanların davranışlarının birlikte olmaktan nasıl etkilendiğini açıklayan içeriğiyle Asch, Zimbardo ve Milgram'ın deneyleri gibi önemlidir. Şerif burada kişilerin oluşan grup normuna grup harici zamanlarda da uymaya devam ettiklerini açıklayan sonuçlar elde etmiştir. Deneysel tasarımı üç aşamalıdır ve Turner(2007) tarafından Muzaffer Şerif'in Sosyolojiye Katkıları makalesinde şöyle izah edilmiştir: "*Şerif ilk başta kişilerin standart bir mesafe geliştirdiklerini ve ıyık*

duvara her yansıtıldığında bu standart mesafe kadar hareket ettiğini söylediklerini keşfetti. Daha sonra ise kişilere tek başlarına değil de bir grup içerisinde ışık gösterildiğinde, bu kişilerin, onun daha önce grup normu dediği bir forma uyacak şekilde cevap verdiklerini keşfetti. Daha sonra teker teker ışık deneyi yapıldığında da bu kişilerin kişisel yargılarının daha önce oluşmuş olan grup normlarının etkisi altında olduğu görülmüştür.” Kağıtçıbaşı'nın(2015) yapmış olduğu değerlendirmede ise kişilerin belirsiz durumlarda bir dayanak bulmak için çabasının olduğu ve yalnız veya grup olarak bir gerçek yarattığı vurgulanmıştır. Yalnız iken inşa edilen gerçeklik ise kolektif inşa karşısında kaybolur ve kişiler grubun inşasına uyum gösterir.

İkinci durağımız olan Robbers's Cave / Hırsızlar Mağarası(Experimental Study of Positive and Negative Intergroup Attitudes Between Experimentally Produced Groups) deneyinde ise Şerif gruplar arası süreçlere dair çalışmalarda bulunmuştur. Deney gruplar arası çekişme, birliktelik ve uyumsuzluğun azaltılmasını içerir(Narter, 2007). Yine Narter'in(2007) deneysel tasarımı anlattığı cümlelere baktığımızda deneyin birinci aşamasında özerk ve birbirleriyle ilişkili olmayan gruplar oluşturulmuş olup ikinci aşamasında ise grupların rekabet içerisinde karşı karşıya gelmeleri sağlanmıştır. Sonuçta grup içi ve gruplar arası roller, normlar, değerler kişinin davranışını şekillendirir çıktısı edinilir. Turner'ın(2007) ifadesi ile laboratuvar ortamından hayata taşınan bir çalışma olmuş olması sosyal bilimlerde önemli bir gelişmedir. Sosyologların kabul ettiği, çatışma gruplar arasında olduğunda grup içi dayanışma artar hipotezi Şerif'in yapmış olduğu saha araştırmasıyla güçlenmiştir(Turner, 2007). Bir kampta geçen çalışmada Kartallar ve Çingiraklılar olarak iki gruba ayrılan çocuk gruplarında gerilim arttıkça iç grupta dayanışma da paralel olarak artmıştır. Bu deneyi basit bir şekilde özetleyecek olursak grup şekillenmesi, gruplar arası çatışma ve düşmanlık, çatışmanın azalması ve gruplar arası uyumun yeniden kurulması basamakları sıralanabilir. Çalışmaları

burada değindiğimiz Irk Psikolojisi, Hırsızlar Mağarası ve Otokinetik deneyi ile sınırlı değildir. Kendisinin 24 kitabı ve 60 makalesi olduğu bilinmektedir.(Harvey, 1989).

Yazının içeriğinden bahsederken sıraladığım noktalardan birisi de kendisinin hayatıdır. Şerif Amerika da evlenmiŐ ve iki ocuk sahibi bir Şekilde çalışmalarını sürdürmüŐtür. Psikoloji ve sosyal psikoloji alanında hatırı sayılır Kurt Lewin dl ve Mc Lead dllerinin sahibi olmuş ve özellikle dönemin önemli psikoloji hocalarından -aynı zamanda doktora tez danıŐmanı- Garnder Murphy tarafından övgü ile bahsedilen biri olmuştur. Mc Lead dlnde vurgulanan nokta değerli ve etkisi halen süren sosyolojik perspektifli çalışmalarına dairdir(Harvey, 1989). Kızları ile olan röportaj da kendisinin manik depresif bozukluğu tanısı almıŐ olduğu öğrenilir(Aslıtürk & etik, 2007). Bu rahatsızlığıyla beraber kıymetli çalışmalara imza atmıŐ ve gündelik hayatını sürdürmüŐtür. Türkiye'ye dair hasretinin her daim olduğunu ğrencisi Prof. Dr. Mübeccel Kıray'da Şerif ile ilgili röportajında vurgular(Yağmurlu & Durgel, 2007). Şerif lkemizde bulunduğu dönemde politik açıdan Őahsi kanaatlerini çeŐitli dergilerde dile getirmiŐ olmakla beraber ğrencilerinin de kabul ettiği gibi derslerinde bu yönünü göstermemeye titizlik göstermiŐtir. APA, Şerif'in ölümünden bir yıl sonra Ekim 1989'da kendisine dair değerlendirmeleri içeren bir raporu yayınlamıŐtır. Vefatı sosyal psikoloji tarihinin en önemli figürlerinden birinin kaybı olarak yazılmıŐtır.

Nihayetinde, lkemiz içerisinde yetiŐmiŐ, gençlik dönemini geçirmiŐ ve tecrübelerini psikoloji alanı içerisinde değerlendirerek bilimsel çıktılara aktarmıŐ, kuramlar kurmuŐ bir isim olan Muzaffer Şerif'i ele almayı düşünmek ve bir değerlendirme yazısı ile kendisini hatırlamak, yâd etmek heyecan vericidir. PSİART olarak kendisine dair yapmış olduğumuz değerlendirme ile alanımıza değer katan ve geliŐmesine öncülük eden bir ismi biz psikoloji

öğrencilerine mütevazı bir şekilde tanıtmayı, tanyanlara hatırlatmayı düşündük. Mütevazı ve giriş seviyesinde bir metin olduğu kanaatindeyim. Üzerine koyarak gelececek bir başlık olarak Muzaffer Şerif PSİART Blog'ta yer alabilir. Böylece biz psikoloji öğrencileri makalelerinden elde ettiğimiz bilgileri yazarak kendisine dair bilgilerimizi zenginleştirebiliriz. Bitirirken Şerif için bugüne değin yapılmış kıymetli çalışmalara değinmek isterim. Yazıyı yazarken çoğunlukla atıf yaptığım makaleleri barındıran İletişim Yayınları'ndan çıkmış olan "Muzaffer Şerif'e Armağan Muzaffer Şerif'ten Muzaffer Sherif'e" kitabı okunması şiddetle tavsiye edilecek niteliktedir. Ayrıca doğum yeri olan İzmir'in Ödemiş ilçesinde ve Ankara Üniversitesi Dil, Tarih ve Coğrafya Fakültesi'nde yapılmış olan Muzaffer Şerif Sempozyumları unutulmamalıdır. Kısa bir araştırma yapmış olduğumda sempozyumların yazılı metnine maalesef rastlayamadım.

Kendisinin çalışmalarını konu alan programlarda görüşmek dileğiyle.

Hasan Remzi EKER

Kaynaklar

- Aslıtürk, E., Çetik, M. & Batur, S. (2007). Ann Sherif ve Sue Sherif ile Röportajlar. İçinde S. Batur & E. Aslıtürk(Ed.), *Muzaffer Şerif'e Armağan* (ss. 89-101). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Harvey O. J. (1989). Muzaffer Sherif, *American Psychologist Association*, 44/10, 1325-1326.
- Kağıtçıbaşı, Ç & Cemalcılar, Z. (2015). *Dünden Bugüne İnsan ve İnsanlar*(17.basım). İstanbul: Evrim Yayınları.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2007). Şerif'i Tekrar Keşfetmek: Bir Kişisel Değerlendirme. İçinde S. Batur & E. Aslıtürk(Ed.), *Muzaffer Şerif'e Armağan* (ss. 119-129). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Narter, M. (2007). Muzaffer Şerif'in Sosyal Psikolojiye Deneysel ve Kuramsal Katkıları. İçinde S. Batur & E. Aslıtürk(Ed.), *Muzaffer Şerif'e Armağan* (ss. 163-177). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Yağmurlu, B. & Durgel, E. S. (2007) Mübeccel B. Kıray'ın Gözünden Muzaffer Şerif. İçinde S. Batur & E. Aslıtürk(Ed.), *Muzaffer Şerif'e Armağan* (ss. 55-73). İstanbul: İletişim Yayınları.